систему суб'єктно-суб'єктних відносин. Саме така система відносин між учасниками процесу вищої освіти дозволить студентам і викладачам бути сотворцями освітнього процесу

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В.П. Освіта в пошуках нових стратегій мислення / В.П. Андрущенко // Вища освіта – 2003. – №2. – С. 5-6.
2. Вища освіта України і Болонський процес: навч.посіб. / за ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2004. – 384 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / за ред. О.В. Овчарук. – К.: Вища школа, 2004. – 111 с.
4. Лузан П.Г. Систематичність активізації навчання студентів / П.Г. Лузан // Теоретичні питання освіти та виховання: зб. наук. праць. – К.: Вид. центр КДЛУ, 2000. – № 10. – С. 25-27.
5. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; за ред. З.Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 399 с.
6. Педагогічена психологія / за ред. Л.М. Проклієнко, Д.Ф. Ніколенко. – К.: Вища школа, 2003. – 248 с.
7. Подоляк Л.Г. Основи педагогічної психології (психологія виховання): навчальний посібник / Л.Г. Подоляк, О.П. Главник. – К.: Главник, 2006. – 112 с. (серія «Психол. інструментарій»).

УДК 811.111 (07): 37.011.31

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ З ОВОЛОДІННЯ АНГЛОМОВНОЮ КОМУНІКАТИВНОЮ КОМПЕТЕНЦІЄЮ

Задорожна І.П., к. пед. н., доцент

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

У статті визначено та охарактеризовано домінуючі принципи організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією (активності, творчості, проблемності, автономності, наочності, індивідуалізації, поєднання індивідуальних, парних та групових форм роботи).

Ключові слова: самостійна робота, майбутні вчителі, принципи.

Задорожная И.П. ПРИНЦИПЫ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ПО ОВЛАДЕНИЮ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИЕЙ / Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка.

В статье определены и охарактеризованы доминирующие принципы организации самостоятельной работы будущих учителей по овладению англоязычной коммуникативной компетенции (активности, творчества, проблемности, автономности, наглядности, индивидуализации, использования индивидуальных, парных и группових форм работы).

Ключевые слова: самостоятельная работа, будущие учителя, принципы.

Zadorozhna I.P. PRINCIPLES OF ORGANIZING AUTONOMOUS LANGUAGE LEARNING OF FUTURE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS / Ternopil state pedagogical university after V. Hnatiuk.

Dominant principles of organizing autonomous language learning of future English language teachers (activity, creativity, problematic character, visualization, autonomy, individualization, use of individual, pair and group work) have been defined and characterized in the article.

Key words: autonomous learning, future teachers, principles.

У світлі сучасних вимог до вчителя іноземних мов (ІМ), здатного навчатися впродовж усього життя з метою вдосконалення власного рівня, пристосування і відповідності новим умовам та вимогам суспільства, забезпечення власної конкурентоспроможності на ринку праці, зростає роль самостійної роботи (СР) студентів, яка сприяє не лише оволодінню англомовної комунікативної компетенції (АКК), але й формуванню готовності до подальшої самоосвіти.

У методиці існує низка досліджень різних аспектів СР учнівської та студентської молоді (О.П. Брусянина, Г.М. Бурденюк, І.О. Зимня, А.Є. Капаєва, Н.Ф. Коряковцева, А.В. Конишева, Л.В. Трофімова, О.М. Щеголєва, Н.В. Ягельська та ін.), а також методики формування іншомовної комунікативної компетенції (ІКК) (Н.П. Андронік, Ф.А. Аршурлаєва, Г.Е. Борецька, О.В. Бирюк, Л.В. Гайдукова, Ю.В. Головач, О.Г. Іванюк, С.В. Кузнєцова, О.В. Лінченко, Л.К. Мазунова, Т.А. Некрасова, В.В. Осідак, В.В. Сафонова та ін.). Проте, ми не змогли виявити досліджень системи організації СР майбутніх учителів з оволодіння АКК, необхідність розробки якої зумовлена можливостями СР підвищувати результативність навчання, сприяти розвитку мотивації, психічних процесів, від яких залежить ефективність вивчення ІМ тощо.

У сучасній науці систему трактують як сукупність елементів, які знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним і утворюють певну цілісність, єдність [1, с. 70]. Як і кожна система, яка має свій устрій, структуру, система організації СР в нашому розумінні складається з таких компонентів: цілі СР, підходи, принципи, зміст, методи, засоби навчання. Оскільки в межах однієї статті неможливо проаналізувати всі компоненти системи, розглянемо один із них – принципи організації СР, які ми трактуватимемо як вихідні положення, що визначають вимоги до системи її організації в цілому і складовим (цілям, методам, засобам тощо) зокрема і реалізація яких забезпечує ефективність СР.

Мета статті – визначити принципи організації СР майбутніх учителів англійської мови (АМ) з оволодіння АКК і проаналізувати шляхи їх реалізації в СР студентів.

Ми поділяємо думку В.В. Сафонової [2, с. 139] щодо можливості вибору принципів навчання ІМ залежно від методу чи моделі навчання, коли автором формулюються ті принципи, які є дидактико-методичними домінантами саме в певній методичній моделі, що не означає нехтування іншими принципами, які можуть братись до уваги, але не бути включеними безпосередньо в систему авторських принципів чи відповідно до своєї методичної спрямованості входити в зміст іншого принципу. Проаналізувавши сучасні публікації з проблеми [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8], а також враховуючи специфіку СР з вивчення ІМ, ми виокремили принципи, особливо актуальні в контексті СР.

Отже, організація СР повинна здійснюватись з урахуванням принципу активності, який передбачає внутрішню (інтелектуальну) та зовнішню (моторну) активність. Перша означає напруженість психічних процесів у діяльності студента (уваги, мислення, пам'яті); готовність виходити за межі заданої ситуації і формулювати власні цілі; розвинений самоконтроль, здатність до планування, регуляції і рефлексії. Друга передбачає мовленнєву активність, активність у пошуку інформації, взаємодію в процесі вирішення навчальних завдань.

Основними джерелами активності є компоненти мотиваційної сфери, які по-різному впливають на формування і вияви активності студентів. Зокрема, потреби викликають активність, мотиви збуджують її та надають певного змісту, процес постановки цілей визначає вибірковість активності, поєднання емоційних станів задоволення та незадоволення забезпечує безперервний процес активності [9, с. 70].

Активність розвивається і реалізується в процесі визначення цілей, який має дві форми: перша – формулювання цілей на основі запропонованих викладачем завдань, друга – самостійне визначення цілей власної навчальної діяльності [10, с. 55]. Хоча в СР реалізуються обидві форми, у першому випадку про активність можна говорити лише тоді, коли виділені цілі стають особистісно значущими для студента, забезпечують практичний результат. Друга форма – самостійна постановка цілей студентами – власне і є свідченням їхньої активності та самостійності. Формулювання студентами цілей навчання передбачає їх реалізацію та наступну рефлексію, в процесі якої усвідомлюються способи досягнення цілей. Рефлексія допомагає студентам сформулювати отримані результати, скорегувати дії, внести корективи, визначити цілі подальшої роботи. Таким чином, рефлексія є одним із основних механізмів реалізації активності людини, засобом її саморозвитку. Услід за О.О. Кочньовим [10, с. 57] робимо висновок про необхідність цілеспрямованої рефлексивної взаємодії викладача і студента.

Активність залежить і від зовнішніх умов у вигляді системи навчання, яка стимулює студентів відповідними методами, прийомами – проектним, проблемним, навчанням у співробітництві тощо; засобами (в тому числі технічними); відповідним змістом матеріалів, який викликає позитивні емоції та стимулює мислення, творчість і пошукову діяльність.

Активність у СР неможлива без цілеспрямованого розвитку активності студентів під час занять, залучення їх до різних видів діяльності та озброєння прийомами і стратегіями самостійної навчальної діяльності. При цьому необхідно, щоб навіть студенти, найслабші в мовленнєвому плані та менш активні в психологічному, мали змогу виявити власну активність і самостійність.

Враховуючи викладені міркування, ми зробили висновок, що реалізація принципу активності в організації СР передбачає:

1. Вплив на емоційну, мотиваційну сферу шляхом використання відповідних методів – проблемного, проектного тощо, різноманітних прийомів та видів роботи; підбору цікавого інформативного матеріалу.
2. Забезпечення прийняття студентами визначених викладачем цілей СР; розвиток уміння самостійно визначати цілі; прагнення і здатність забезпечувати реалізацію цих цілей.
3. Цілеспрямований розвиток активності студентів під час занять, ознайомлення з різними формами роботи для успішного використання цих форм роботи в процесі СР.
4. Розвиток і стимулювання рефлексії студентів на аудиторних заняттях та в процесі СР шляхом заохочення студентів до самооцінки, аналізу результатів власної роботи, яка порівнюється з оцінкою інших студентів та / чи викладача, цілеспрямованої рефлексивної взаємодії викладача і студента.
5. Актуалізацію навчального матеріалу, який є особистісно-значущим для студента і має проблемний характер.
6. Практичну спрямованість СР; підтвердження значущості СР в процесі практичної реалізації її результатів при виконанні в аудиторії комунікативно спрямованих проблемних, творчих видів завдань, які можуть бути успішно виконані лише на базі знань, навичок та умінь, здобутих у процесі самостійного опрацювання матеріалу.
7. Реалізацію мовленнєвого спілкування в інтелектуально-емоційному контексті іншої діяльності – випуск журналу, пошукова діяльність тощо [3, с. 149].
8. Використання технічних засобів навчання і в першу чергу комп'ютера, який сприяє підвищенню мотивації до активної пізнавальної діяльності, розширює можливості представлення навчальної інформації з використанням мультимедіа; підтримує активність студента протягом періоду роботи з певною навчальною програмою завдяки осмисленню ним матеріалу і виконання завдань програми [11, с. 19]; є активним партнером у навчанні з динамічним поєднанням виклику та допомоги.
9. Використання автентичного тексту як одиниці комунікації (продукту текстової діяльності), який стимулює пізнавальну активність студентів за рахунок того, що текст є продуктом англомовної культури і таким чином наближує студентів до неї, сприяє розвитку мовленнєвої активності, оскільки забезпечує інформацією для виконання різних завдань і в результаті сприяє оволодінню АКК.

Оволодіння мовою – творчий процес, тому СР повинна організовуватись на основі принципу творчості, який забезпечує вихід за межі навчальної діяльності у вузькому розумінні [3, с. 146]. Принцип реалізується у вимозі активності студентів не репродуктивного, а творчого характеру [12, с. 100].

Творчість розглядається як форма людської активності, яка виконує перетворюючу функцію і є глибинною сферою психічних процесів індивідуума, тобто основою внутрішнього механізму всіх когнітивних процесів – сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, уяви. Результатом творчості є творчий продукт, який відзначається новизною, оригінальністю [13, с. 48].

Творчий характер процесу вивчення ІМ виявляється в тому, що, вирішуючи комунікативні задачі, студент реалізує власні наміри. Він має можливість самостійного переносу знань, навичок і вмінь у новий контекст їх використання, в результаті чого розвивається креативна компетенція, яка є показником володіння ІМ на певному рівні [3, с. 146]. Таким чином, самостійне вживання мови у нових ситуаціях вже є творчий процес, який вимагає від студента певних мовленнєвих дій. Крім того, зміст СР повинен стимулювати і розвивати творче мислення студентів, що сприяє оволодінню АМ, і реалізується, наприклад, у різноманітних творчих видах роботи – підготовка стінгазети, написання віршів, підготовка презентацій, проведення інтерв'ю тощо та можливостях вибору і розширення змісту СР.

Конкретизовуючи і підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що принцип творчості в організації СР означає:

1. Доцільність реалізації творчого підходу в двох напрямах: по-перше, акцент на творчі види СР, які розвивають творче мислення і сприяють оволодінню АКК; по-друге, забезпечення необхідності самостійного вживання мови у нових ситуаціях, що призводить до створення мовленнєвого продукту.
2. Стимулювання творчої активності студентів шляхом створення творчого середовища – забезпечення необхідності використання активних видів роботи творчого характеру відповідно до потреб, інтересів та вподобань студентів для створення власного продукту.

3. Помірне застосування репродуктивних та перетворюючих видів, що не означає нехтування ними, а лише розумне обмеження з метою створення основи для подальшої творчості.

Тенденція до надання більшої автономії студентів, необхідність формування їхньої готовності навчатися протягом усього життя зумовлює необхідність реалізації принципу автономії. Основна задача викладача при реалізації принципу автономії полягає в тому, щоб допомогти кожному усвідомити свій індивідуальний шлях засвоєння мови та оволодіння ним [3, с. 149-150]. Принцип автономії передбачає використання таких дидактико-методичних технологій, ціллю яких є не накопичення знань, навичок та вмінь, а постійне збагачення досвідом творчості, формування механізму самоорганізації і самореалізації кожного студента [14, с. 73]. СР повинна бути організована так, щоб виконання певних видів завдань мотивувало, спонукало студентів до подальшого самостійного і активного вивчення АМ, до оцінки власного рівня АКК, визначення прогалин, труднощів та їхнього послідовного подолання без сторонньої допомоги. Н.Д. Гальскова та Н.І. Гез [3, с. 150] роблять висновок щодо необхідності залучення методів, форм роботи, які дають змогу студентам оволодівати найбільш зручними і ефективними для кожного з них навчальними стратегіями, серед яких – проектний метод, проблемні і творчі завдання тощо.

Автономія студента у СР означає здатність і прагнення самостійного оволодіння АМ; готовність брати на себе відповідальність за результат навчання; вміння виконувати різні види завдань, використовуючи знання, навички та вміння, прийоми і стратегії; вміння співробітничати у процесі виконання групових завдань. Стосунки між викладачем та студентом у навчальному процесі набувають суб'єктно-суб'єктного характеру, що означає їхню паритетність, а також, на думку О.Н. Соловової, рівну відповідальність [6, с. 64] за результати навчальної діяльності.

Принцип автономії реалізується в організації СР шляхом:

1. Розвитку бажання студентів до самостійного вивчення АМ за рахунок стимулювання мотивації; забезпечення, з одного боку, відповідності змісту СР тематиці аудиторних занять, залежності результативності аудиторної роботи від якості виконання самостійної; а, з іншого, особистим потребам студентів у оволодінні АКК.
2. Використання дидактико-методичних технологій, ціллю яких є не лише нагромадження знань, навичок та вмінь, а й постійне збагачення досвідом творчості, формування механізму самоорганізації і самореалізації кожного студента.
3. Різносторонності методичного консультування викладача та паритетноті стосунків викладача і студентів.
4. Поступового підвищення автономії студентів, що забезпечується збільшенням можливостей вибору, що, як і в якому обсязі вивчати для забезпечення навчальних цілей аж до самостійної постановки цілей власної самоосвіти.

Одним із основних принципів організації СР є принцип наочності, необхідність якого обгрунтовується діалектикою переходу від чуттєвого сприйняття до абстрактного мислення в процесі пізнання [1, с. 152]. Як зазначає І.О. Зимня, наочно-чуттєвий образ, який є основою пізнавальної діяльності людини, формується, зазвичай, у результаті впливу численних подразників, які викликають слухові, зорові, моторні та інші відчуття. Тому в процесі навчання АМ необхідно забезпечувати виникнення всього комплексу відчуттів для організації запам'ятовування мовного матеріалу [15, с. 106]. Відповідно до цього принципу навчання будується на конкретних образах, які безпосередньо сприймаються студентами. Існує два напрями використання наочності – як засіб навчання і як засіб пізнання. У першому випадку спеціально підібрані зорово-слухові взірці (звукозаписи, таблиці, схеми, відеофільми, комп'ютерні програми) допомагають студентам оволодіти слухо-вимовними, ритміко-інтонаційними, граматичними, лексичними навичками, навчитись розуміти мову на слух, спілкуватись усно та письмово. У другому випадку наочні матеріали є джерелом нової інформації [1, с. 152]. Зазначимо, що в СР наочність використовується у двох напрямах.

Наочність має мовну (словесно-мовленнєву) та немовну (предметно-зображальну) форми вираження. Під мовною наочністю розуміють діяльність, пов'язану з демонстрацією мови, сприйняття і відтворення якої має наочно-чуттєвий характер [1, с. 152]. У СР необхідно використовувати обидві форми. Зокрема, мовна наочність передбачає забезпечення студентів взірцями вимови для подальшого відтворення, граматичним, лексичним матеріалом та взірцями його вживання, прикладами різного виду письмових робіт, діалогів, презентацій тощо. Предметно-зображальна наочність часто використовується для ознайомлення з країнознавчим матеріалом. Максимальний результат досягається при поєднанні мовної та немовної наочності, прикладом чого може бути навчальний відеофільм (так, у відеофільмах про різні країни чи міста демонстрація краєвидів міста (немовна наочність) супроводжується усним коментарем (мовна наочність), що забезпечує більшу ефективність сприйняття, розуміння та пізнання).

У вивченні ІМ розрізняють також слухову, зорову та зорово-слухову наочність [15, с. 108]. Слухова наочність у СР може реалізуватись у прослуховуванні різноманітних фонематеріалів з метою здійснення

поточної та відтермінованої імітації отриманого слухового взірця. Співвідношення двох образів – почутого звучання з плівки і відтвореного самим студентом, – здійснене на основі їх порівняння і прийняття рішення про співпадіння чи відмінність, розвиває слухову чутливість студента до іншомовного звучання і в той же час вдосконалює механізм слухового контолю. Зорова наочність часто використовується для створення зорової опори в побудові логічної послідовності висловлювання. Ефективними засобами зорової наочності є різні опорні, опорно-смислові схеми, карти, графи, в яких подані не лише самі об'єкти, але й існуючі між ними зв'язки [15, с. 108-109]. Слід навчати студентів створювати власні схеми у процесі самостійного опрацювання матеріалу для його кращого розуміння, запам'ятовування та відтворення. Мова йде, зокрема, про інтелект-карти (англ. mind maps), розроблені Тоні Бьюзеном – відомим лектором і консультантом з питань інтелекту, психології навчання і проблем мислення. Інтелект-карти трактують як спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем, а також як зручну техніку альтернативного запису. Карта пам'яті реалізується у вигляді діаграми, на якій зображені слова, ідеї, завдання або інші поняття, зв'язані гілками, що відходять від центрального поняття або ідеї. В основі цієї техніки лежить принцип «радіантного мислення», що відноситься до асоціативних розумових процесів, відправною крапкою або точкою дотику яких є центральний об'єкт [16]. Слухо-зорова наочність використовується в якості стимулюючого і мотивуючого мовленнєву діяльність засобу, а також з метою створення мовленнєвих полімодальних взірців. Цей вид змішаної модальності реалізується в спілкуванні з інформантом, у процесі роботи зі спеціальними навчальними кінофільмами, а також художніми, документальними фільмами, телепередачами [15, с. 109].

Таким чином, реалізація принципу наочності в організації СР означає:

1. Використання наочності як засобу навчання і як засобу пізнання.
2. Застосування як словесно-мовленнєвої, так і предметно-зображальної наочності; комплексне застосування слухової, зорової та слухо-зорової наочності.
3. Забезпечення студентів на початкових етапах різними взірцями, що не заперечує можливостей для самостійності, творчості, а лише допомагає студентам зорієнтуватись і правильно організувати роботу. Мова йде, зокрема, про взірці вимови, приклади виконання завдань, різних видів письмових робіт з відповідною структурою, стилістичними особливостями (офіційний лист, есе, стаття тощо).
4. Використання технічних засобів навчання, в першу чергу комп'ютера, як засобу унаочнення, що створює передумови для дидактико-методичного моделювання мовленнєвого середовища (включаючи культурознавчий компонент), забезпечує культурознавчий фон навчально-комунікативної діяльності і цілеспрямованого комунікативно-орієнтованого занурення студентів в іншомовне середовище та культуру [2, с. 130].
5. Демонстрація студентам доцільності використання наочності у процесі самостійного вивчення мови; заохочення до використання наочності у процесі СР, а також до створення власних опорних схем, карт, які допомагають краще зрозуміти, узагальнити матеріал у розмаїтті зв'язків, запам'ятати і відтворити його.

Організації СР повинна здійснюватися з урахуванням принципу індивідуалізації, який, на думку С.В. Чебровської, полягає в праві вільного вибору студентами форми навчання відповідно до власних інтересів, досвіду, індивідуальних особливостей, а також у визнанні цього права викладачем [12, с. 102].

Зазначимо, що СР вже передбачає певну індивідуалізацію, оскільки, по-перше, студенти самостійно оволодівають матеріалом і процес засвоєння, який протікає в їхній свідомості, достатньо прихований (інтимний), глибоко особистісний і індивідуальний [12, с. 102]; по-друге, працюють у власному темпі, індивідуально розподіляють час; по-третє, визначають послідовність виконання завдань, способи та шляхи їх виконання відповідно до власних можливостей, вподобань; по-четверте, мають змогу підбирати завдання відповідно до власних інтересів, можливостей тощо. Принцип індивідуалізації визнає втручання в навчальну діяльність студента лише в тій мірі, якою визначається степінь розвитку студента як суб'єкта управління своєю навчальною діяльністю. Чим вона менша, тим більш обов'язковий характер приймає педагогічне управління [17, с. 17].

С.Ю. Ніколаєвою [18] визначено індивідуалізацію навчальної діяльності студентів з оволодіння іншомовними мовленнєвими та професіонально-педагогічними вміннями і навичками як систему взаємообумовлених дій викладача і студента, яка реалізується на всіх етапах навчально-виховного процесу і запропоновано враховувати у процесі індивідуалізації відмінності у мотиваційній сфері студентів, рівні сформованості іншомовних навичок та вмінь, індивідуальний стиль оволодіння іншомовною діяльністю, реальний рівень функціонування психічних процесів та їхній розвиток. Таким чином, індивідуалізація передбачає, в першу чергу, вивчення особливостей і потенційних можливостей студентів та побудову навчання за принципом індивідуального розвитку.

Отже, принцип індивідуалізації передбачає:

1. Врахування степені розвитку студента як суб'єкта управління своєю навчальною діяльністю і визначення міри втручання викладача у СР студента.

2. Врахування і розвиток у процесі СР мотивації студентів до самостійного оволодіння АКК шляхом надання студентам свободи у виборі тематики завдань, форм СР, способів виконання завдань.

3. Визначення змісту СР відповідно до рівня сформованості АКК студентів; варіювання складності завдань; забезпечення студентів можливістю подолати прогалини у знаннях, рівнях сформованості навичок та вмінь.

4. Визначення та врахування реального рівня функціонування психічних процесів студентів та їхній розвиток. Йдеться, з одного боку, про розвиток пам'яті, фонематичного слуху, вербального прогнозування, мовленнєвої здогадки, логічності викладу тощо, які визначають ефективність оволодіння англомовними навичками і вміннями, а, з іншого, саморегуляції навчальної діяльності, що сприяє результативності СР.

5. Допомога студентам у формуванні власного індивідуального стилю, надання їм свободи вибору темпу та умов виконання завдань, сприяння оволодінню студентами найбільш економними та ефективними прийомами вивчення мови.

6. Забезпечення студентів можливістю вибору власних цілей, реалізації власної особистості.

Виконання СР лише в індивідуальному режимі не дає змоги використати увесь спектр її можливостей для оволодіння АКК. Тому доцільно виділити ще один принцип – поєднання індивідуальних, парних та групових форм СР студентів. Вибір форми залежить від виду діяльності. Зокрема, індивідуально доцільно ознайомлюватися та опрацьовувати мовний матеріал (наприклад, виконувати тренувальні вправи), читати художні твори з метою розширення соціокультурних, лексичних знань та навичок, переглядати відеофільми АМ і виконувати відповідні завдання. З іншого боку, СР з удосконалення умінь діалогічного мовлення неможлива в умовах індивідуальної роботи.

Як справедливо зазначає А.В. Конишева, мета групового навчання полягає в тому, щоб зробити кожного студента індивідуально сильнішим у його власній позиції, оскільки результати групового навчання кожен студент може в подальшому використати індивідуально [19, с. 52]. Основою групового навчання є теорія соціальної взаємозалежності, яка розглядає групове навчання як результат позитивної взаємозалежності цілей, у результаті чого окремі особистості підтримують прагнення один одного навчатись; когнітивно-розвиваюча теорія, яка розглядає взаємодію як необхідний елемент для когнітивного зростання, коли працюючі в групі студенти когнітивно вправляються і переструктуровують інформацію з метою засвоєння і інтеграції у вже засвоєні когнітивні структури; біхевіористська теорія навчання, згідно з якою наполегливість роботи над певним матеріалом залежить від наявності винагороди, і яка передбачає, що групове навчання стимулює учасників до роботи в групі [19, с. 52-53].

На основі аналізу сучасних публікацій [19, с. 54; 20] можна зробити висновок, що ключовими для успішної організації групової роботи є:

1. Позитивний взаємозв'язок, який, з одного боку, забезпечується відповідним підбором членів групи, а, з іншого, взаємозалежністю між членами групи, індивідуальною відповідальністю, при якій позитивний результат залежить від кожного зокрема. Вимагає детальнішого пояснення перше положення. При підборі групи слід враховувати співвідношення регуляторно-типологічних особливостей її учасників, що дасть можливість прогнозувати результат її роботи. Зокрема, варто намагатись, щоб в складі групи було не менше 50 % «автономних» студентів, які на всіх етапах діяльності демонструють такі якості, як цілеспрямованість, зібраність, розвинений самоконтроль, здатність здійснювати активний пошук інформації, впевненість у своїх особистих якостях, знаннях та вміннях та змогу у випадку необхідності мобілізувати їх на досягнення поставлених цілей. Разом із тим, слід перешкоджати утворенню груп зі студентів із «залежним» типом саморегуляції, які змушені часто звертатися по допомогу у визначенні програми дій, способів діяльності, чи «залежним» і «змішаним» типами саморегуляції. Останні поєднують в собі якості, притаманні двом описаним типам: цілеспрямованість, зібраність, самоконтроль поєднуються в них з недостатньою здатністю до моделювання умов виконання діяльності, що може призвести до неузгодженості цілі і результату діяльності [21; 22]. Крім того, варто враховувати й емоційну ситуацію в групі.

2. Формування вмінь групової роботи.

3. Надання студентам дедалі більшої самостійності в умовах групової роботи.

Таким чином, принцип поєднання індивідуальних, парних та групових форм СР студентів передбачає:

1. Вибір форми відповідно до виду навчальної діяльності.

2. Забезпечення позитивного взаємозв'язку між членами пари / групи шляхом ретельного підбору студентів у пару / групу, а також забезпечення індивідуальної відповідальності кожного за результати роботи пари / групи.

3. Поступове збільшення автономії студентів у процесі парної / групової СР аж до самостійного визначення студентами цілей СР, моделювання значущих умов, планування, програмування, корекції та самооцінки.

Отже, організація СР з оволодіння АКК повинна базуватися на принципах активності, творчості, проблемності, автономності, наочності, індивідуалізації, поєднання індивідуальних, парних та групових форм роботи. Дотримання зазначених принципів сприятиме не лише формуванню АКК, але й розвитку готовності та прагнення до самостійного навчання після закінчення вищого навчального закладу, розвитку самостійності студентів, забезпечення навчального середовища, яке найповнішою мірою сприяє автономії студентів.

Подальшого дослідження потребують інші компоненти системи організації СР майбутніх учителів з оволодіння АКК, зокрема, методи та засоби організації СР.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика: [учебное пособие для преподавателей и студентов] / Анатолий Николаевич Щукин. – М.: Филоматис, 2004. – 416 с.

2. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций / Виктория Викторовна Сафонова. – Воронеж: ИСТОКИ, 1996. – 237 с.

3. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика: [учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений] / Н.Д. Гальскова , Н.И. Гез. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 336 с.

4. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: [пособие для учителя] / Наталья Дмитриевна Гальскова. – М.: АРКТИ, 2000. – 165 с.

5. Методика преподавания иностранных языков: общий курс: [учеб. пособие] / [М.А. Ариян, М.А. Измайлов, О.Г. Оберемко, А.Н. Шамов]; под ред. А.Н. Шамова. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА: Восток – Запад, 2008. – 253 с.

6. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам: продвинутый курс : [пособие для студентов пед. вузов и учителей] / Елена Николаевна Соловова. – М : АСТ : Астрель, 2008. – 272 с.

7. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці): [навчальний посібник] / Софія Юріївна Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2008. – 285 с.

8. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / [Бігич О.Б., Н.О. Бражник, С.В. Гапонова та ін.] під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

9. Проскурякова Л.Б. Психологические механизмы развития познавательной активности учащихся: дис. … канд. псих. наук : 19.00.01/ Людмила Борисовна Проскурякова. – Новосибирск, 1998. – 157 с.

10. Кочнев А.О. Влияние личностно ориентированного подхода на развитие познавательной активности учащихся: дис. … доктора пед. наук : 13.00.01 / Александр Олегович Кочнев. – Череповец, 2006. – 176 с.

11. Вихман В.В. Оценка и анализ эффективности применения информационные технологий в образовании: дис. …канд. пед. наук : 13.00.01 / Виктория Викторовна Вихман. – Новосибирск, 2004. – 132 с.

12. Чебровская С.В. Психологические условия формирования самостоятельности студентов: дис. … канд. псих. наук: 19.00.07 / Светлана Владимировна Чебровская. – Комсосольск-на-Амуре, 2003. – 157 с.

13. Протасова О.А. Модель взаимодействия организационных форм творческого обучения студентов-филологов грамматическим явлениям английского языка (педагогический вуз): дис. … канд. пед. наук : 13.00.02 / Ольга Александровна Протасова. – Мичуринск, 2006. – 214 с.

14. Якиманская И.С. Требования к учебным программам, ориентированным на личностное развитие школьников / И.С. Якиманская // Вопросы психологии. – 1994. –№ 2. – С. 64-77.

15. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку / Ирина Алексеевна Зимняя. – М.: Русский язык, 1989. – 219 с.

16. Карти знань // Вікіосвіта. – 2010. – Режим доступу: http://www.eduwiki.uran.net.ua/wiki/index.php/Карти_знань

17. Якунин В.А. Педагогическая психология: [учеб. пособие] / Валерий Александрович Якунин. – С.-Пб.: Изд-во Михайлова В.А., 1998. – 639 с.

18. Николаева С.Ю. Индивидуализация обучения иностранным языкам / София Юрьевна Николаева. – К.: «Выща школа», 1987. – 139 с.

19. Конышева А.В. Организация самостоятельной работы учащихся по иностранному языку / Ангелина Викторовна Конышева. – Мн.: ТетраСистемс, 2004. – 176 с.

20. Johnson D.W. Learning to Lead Teams / D.W. Johnson, R.T. Johnson // Change. – 1999. – May / June. – P. 8-16.

21. Олейник Н.С. Особенности внутригруппового взамодействия субъектов с различными типами саморегуляции деятельности: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Надежда Сергеевна Олейник. – Набережные Челны, 2005. – 154 с.

22. Прыгин Г.С. Личностно-типологические особенности субъектной регуляции деятельности: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / Геннадий Самуилович Прыгин. – М., 2006. – 462 с.

УДК 378.18: 316.662.2

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ВИШІВ

Тихомиров С.В., ст. викладач

Класичний приватний університет

Стаття розглядає проблему управління процесом формування ціннісних орієнтацій, зокрема, у студентів гуманітарних вишів. Це відбувається в педагогічному процесі, який є складовою частиною навчально-виховного процесу. Вирішити цю проблему можливо лише чіткого дотримування визначеним цілям і завданням, які відповідають сучасним потребам системи освіти.

Ключові слова: процес навчання та виховання, управління навчально-виховним процесом, управлінська ситуація.

Тихомиров С.В. УПРАВЛЕНИЕ ПРОЦЕССОМ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ СТУДЕНТОВ ГУМАНИТАРНЫХ ВУЗОВ / Классический приватный университет, Украина.

В статье рассматривается проблема управления процессом формирования ценностных ориентаций студентов гуманитарных вузов. Это происходит в педагогическом процессе, который является структурной единицей учебно-воспитательного процесса. Решить эту проблему можно лишь четко следуя поставленным целям и задачам, отвечающим современным потребностям системы образования.

Ключевые слова: процесс обучения и воспитания, управление учебно-воспитательным процессом, управленческая ситуация.

Tikhomirov S.V. MANAGEMENT OF PROCESS OF FORMATION OF VALUABLE ORIENTATIONS OF STUDENTS OF LIBERAL ARTS COLLEGES / Classical private university, Ukraine.

Article the problem of management is considered by process of formation of valuable orientations of students of liberal arts colleges. It occurs in pedagogical process which is structural unit of teaching and educational process. To solve this problem it is possible only accurately following objects in view and the problems meeting modern requirements of an education system.

Key words: training and education process, management of teaching and educational process, an administrative situation.

Побудова демократичного громадянського суспільства та інтегрування української держави в загальноєвропейську спільноту передбачає розвиток цілісної особистості, орієнтованої на загальнолюдські і національні цінності. Цільовою домінантою цього розвитку є формування нових ціннісних орієнтацій та ідеалів, які відповідають вимогам сьогодення.

Проблема ціннісних орієнтацій молоді є проблемою, що хвилює філософів, педагогів, психологів, соціологів.